

नाभाकः काण्वः। इन्द्राग्नी । महापङ्क्तिः, २ शक्करी, १२ त्रिष्टुप्

इन्द्राग्नी युवं सु नः सहन्ता दासथो रयिम्।

येन दृह्वा समत्स्वा वीळु चित्साहिषीमह्यग्निर्वनेव वात इन्नभन्तामन्यके संमे ॥ ८.०४०.०१

इन्द्राग्नी । युवम्- युवाम् । सहन्ता- सहनशीलौ । नः- अस्मभ्यम् । सु- सुष्ठु । रयिम्- दानयोग्यसम्पदम् । दासथः- यच्छथः । येन- यया सम्पदा । दृह्वा चित्- दृढान्यपि । वीळु- शत्रुबलानि । समत्सु- युद्धेषु । अग्निः । वाते- वातेन । वनेव- वनानीव । सहिषीमहि- अभिभवाम ॥१॥

नहि वाँ वव्रयामहेऽथेन्द्रमिद्यजामहे शविष्ठं नृणां नरम्।

स नः कदा चिदर्वता गमदा वाजसातये गमदा मेधसातये नभन्तामन्यके संमे ॥ ८.०४०.०२

वाम्- युवाम् । नहि । वव्रयामहे- याचामहे । अथ । इन्द्रम्- ईशनाधिदैवतम् । इत्- एव । नृणां नरम्- नेतारम् । शविष्ठम्- बलिष्ठम् । यजामहे- पूजयामो दद्वः । सः- असाविन्द्रः । नः- अस्मान् । कदा । अर्वता- प्राणाश्वेन । वाजसातये- अन्नलब्धये । मेधसातये- मेधालब्धये । आ गमत्- आगमिष्यति ॥२॥

ता हि मध्यं भराणामिन्द्राग्नी अधिक्षितः।

ता उँ कवित्वना कवी पृच्छ्यमाना सखीयते सं धीतमश्रुतं नरा नभन्तामन्यके संमे ॥ ८.०४०.०३

ता- तौ । हि- खलु । भराणाम्- निर्वहणानाम् । मध्यम्- मध्ये । हि- खलु । इन्द्राग्नी । अधिक्षितः- निवसतः । ता- तौ । कवित्वना- दशनिन । कवी- सूक्ष्मदर्शिनौ । पृच्छ्यमाना- पृष्ठौ । सखीयते- सखित्वमिच्छते । नरा- नेतारौ । धीतम्- धियम् । सम्- सम्यक् । अश्रुतम्- अनुभवतं व्याप्तम् ॥३॥

अभ्यर्च नभाकवदिन्द्राग्नी यजसा गिरा।

ययोर्विश्वमिदं जगदियं द्यौः पृथिवी मध्युपस्थे बिभृतो वसु नभन्तामन्यके संमे ॥ ८.०४०.०४

ययोः । इदम्- एतत् । विश्वम्- सर्वम् । जगत् । इयम्- एतत् । द्यौः- नभः । मही- महती । पृथिवी- भूमिः । द्यावापृथिव्यौ । ययोः । वसु- सम्पदम् । उपस्थे । बिभृतः- धारयतस्तौ । इन्द्राग्नी । यजसा- पूजया । गिरा- वाचा । नभाकवत्- वृत्रबाधकः सन् । नभ हिंसायाम् । अभ्यर्च- पूजय ॥४॥

प्र ब्रह्माणि नभाकवदिन्द्राग्निभ्यामिरज्यत।

या सप्तबुधमर्णवं जिह्वारमपोर्णुत इन्द्र ईशान ओजसा नभन्तामन्यके संमे ॥ ८.०४०.०५

नभाकवत्- वृत्रबाधकः सन् । ब्रह्माणि- मन्त्रान् । इन्द्राग्निभ्याम् । प्र इरज्यत- प्रेरयति । या- यौ । सप्तबुधम्- भूर्भुवरादिसप्तभूमिकामूलम् । अर्णवम्- जीवोदकम् । जिह्वारम्- पिहितद्वारम् । अपोर्णुतः- तेजोभिराच्छादयतः । इन्द्रः । ओजसा- बलेन । ईशानः- ईश्वरो भवति ॥५॥

अपि वृश्च पुराणवद्व्रततैरिव गुष्पितमोजौ दासस्य दम्भय।

वयं तदस्य सम्भृतं वस्विन्द्रेण वि भजेमहि नभन्तामन्यके संमे ॥ ८.०४०.०६

अपि- अपि च । पुराणवत्- पूर्वं यथा तथा । व्रतते- वल्ल्याः । गुष्पितम्- निर्गतां शाखाम् । इव । वृश्च- वृत्राणि छिन्धि । दासस्य- उपक्षपयितुः । ओजः- बलम् । दम्भय- नाशय । वयम् । अस्य- उपक्षपयितुः । सम्भृतम् । तत् । वसु- धनम् । इन्द्रेण । वि भजेमहि- सम्भजेम ॥ ६॥

यदिन्द्राग्नी जना इमे विह्वयन्ते तना गिरा।

अस्माकेभिर्नृभिर्वयं सासह्याम पृतन्यतो वनुयाम वनुष्यतो नभन्तामन्यके संमे ॥ ८.०४०.०७

यत्- यदा । इन्द्राग्नी । इमे- एते । जनाः । तना- हव्येन । गिरा- वाचा । विह्वयन्ते- युवामाह्वयन्ति । तदा । अस्माकेभिः- अस्माकम् । नृभिः- वीरैः । वयम् । पृतन्यतः- युद्धकामान् शत्रून् । सासह्याम- अभिभवेम । वनुष्यतः- हिंसकान् । वनुयाम- हन्याम ॥७॥

या नु श्वेताववो दिव उच्चरात उप द्युभिः।

इन्द्राग्न्योरनु व्रतमुहाना यन्ति सिन्धवो यान्सीं बन्धादमुञ्चतां नभन्तामन्यके संमे ॥ ८.०४०.०८

या- यौ । श्वेतौ- शुभ्रौ । अवः- अधस्तात् । द्युभिः- दीप्तिभिः । दिवः उप उच्चरातः- उच्चरतः ।

तयोः । इन्द्राग्न्योः । उहानाः- हविर्वहन्तः । व्रतम्- नियतिं धर्मम् । अनु यन्ति- अनुगच्छन्ति ।

सिन्धवः- जीवोदकानि । बन्धात् । अमुञ्चताम् । ॥८॥

पूर्वींष्ट इन्द्रोपमातयः पूर्विरुत प्रशस्तयः सूनौ हिन्वस्य हरिवः ।

वस्वौ वीरस्यापृचो या नु साधन्त नो धियो नभन्तामन्यके संमे ॥ ८.०४०.०९

हरिवः- वज्रिन् । इन्द्र- परमेश्वर । सूनो- प्रेरयितः । हिन्वस्य- प्रीणयितुः । वस्वः- शरण्यस्य ।

आपृचः- सम्पदां सम्भक्तुः । ते- तव । उपमातयः- उपमानानि । पूर्वीः- बहूनि । उत- अपि च ।

याः । नः- अस्माकम् । धियः । साधन्त- साधयन्ति । तासाम् । प्रशस्तयः- कीर्तयो बह्वयः ॥९॥

तं शिशीता सुवृक्तिभिस्त्वेषं सत्त्वानमृगिम्यम् ।

उतो नु चिद्य ओजसा शुष्णस्याण्डानि भेदति जेषत्स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे ॥ ८.०४०.१०

सुवृक्तिभिः- शोभनमन्त्रैः । त्वेषम्- दीप्तम् । सत्त्वानम्- महासत्त्वम् । ऋगिम्यम्- मन्त्रगम्यम् ।

तम्- अमुमिन्द्रम् । शिशीत- तीक्ष्णीकुरु । उत- अपि च । यः । ओजसा- बलेन । शुष्णस्य-

शोषकस्य । अण्डानि- बन्धनानि । भेदति- भिनत्ति । स्वर्वतीः- स्वर्गवतीः । अपः-

मूलशक्तिधाराः । जेषत्- जयतु । ॥१०॥

तं शिशीता स्वध्वरं सत्यं सत्त्वानमृत्विग्यम् ।

उतो नु चिद्य ओहत आण्डा शुष्णस्य भेदत्यजैः स्वर्वतीरपो नभन्तामन्यके संमे ॥ ८.०४०.११

स्वध्वरम्- शोभनध्वरविरोधकर्मयुक्तम् । सत्यम् । सत्त्वानमृत्विग्यं तं शिशीत । उतो नु चिद्यः ।

ओहते- वहति । आण्डा शुष्णस्य भेदति । स्वर्वतीरपः । अजैः- अजयः ॥११॥

एवेन्द्राग्निभ्यां पितृवन्नवीयो मन्धातुवदङ्गिरस्वदवाचि ।

त्रिधातुना शर्मणा पातमस्मान्वयं स्याम पतयो रयीणाम् ॥ ८.०४०.१२

इन्द्राग्निभ्याम्। एव- इत्थम्। पितृवत्- अस्मत्पूर्वाचार्यवत्। मन्धातृवत्- आत्मधारकवत्।
अङ्गिरस्वत्- अङ्गनशीलवत्। नवीयः- अभिनवं मन्त्रम्। अवाचि- अवदम्। त्रिधातुना शर्मणा-
लोकत्रयात्मकक्षेमेण। अस्मान्- नः। पातम्- रक्षतम्। वयम्। रयीणाम्- सम्पदाम्। पतयः-
स्वामिनः। स्याम- भवेम ॥१२॥

Dr. Rangraji